

Митрофанов І.І., д.ю.н., професор,
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського,
м. Кременчук, Україна

САНКЦІЇ НОРМИ ПРАВА В ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ

Сьогодні Робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України (далі – Робоча група) створюється принципово новий КК України і питання санкцій актуалізуються як ніколи. Це пов'язано з тим, що Робоча група запропонувала всі питання санкцій і санкційних велінь розв'язати в Загальній частині КК України, а в Особливій частині нового Кодексу сформулювати лише злочини, а, отже, кримінально-правові нормативи, тобто визначити факт, що особа, яка: («дається характеристика діяння...») – вчинила злочин певної тяжкості. Іншими словами, кримінально-правовий норматив формулюється в такий спосіб: не порушуй обов'язок здійснювати діяння («дається його характеристика»), оскільки це буде розцінюватися як злочин, який карається визначеними в Загальній частині проекту КК України санкціями.

Мною було встановлено, що норма кримінального права структурно містить гіпотезу, кримінально-правовий норматив і санкцію. На тому, що вони означають для норми кримінального права я зупинятися не буду, тому що це вже було предметом моїх досліджень [1, с. 172–179; 2, с. 100–109]. Зупинимося на санкції, під якою вона розуміється як структурний елемент тричленної норми кримінального права, яка одночасно є запобіжною та відновлювальною.

Я погоджуюся з Н.А. Орловською, яка вважає, що санкція – це обов'язковий структурний елемент норми кримінального права, що стимулює належну поведінку й/або перешкоджає девіантним проявам шляхом закріплення переліку засобів кримінально-правового впливу. Згідно із цим автором виділяються примусові та заохочувальні санкції, зміст яких представляють, відповідно, примус (покарання та примусові засоби, відмінні від покарання) і заохочувальні (звільнення від засобів кримінально-правового впливу) засоби кримінально-правового впливу [3, с. 5].

Робоча група запропонувала одну статтю в Загальній частині проекту КК України, яку й назвала санкції, – це стаття 3.1.7, яка замикає Розділ 3.1 «Покарання». Однак ми домовилися, що покарання не вичерпує санкцію й Робоча група, визначаючи значення основних термінів Кримінального кодексу України в статті 1.3.1, у п. 19 ч. 1 цієї статті вказує на те, що «кримінальна відповідальність – передбачені цим Кодексом –

кримінально-правові засоби». При цьому в п. 20 ч. 1 ст. 1.3.1 проєкту КК Робоча група визнає, що кримінально-правові засоби – це: 1) покарання (розділ 3.1), 2) пробація (розділ 3.4), 3) судимість (розділ 3.9), 4) засоби безпеки (розділ 3.6), 5) реституція та компенсація (розділ 3.7), б) конфіскація майна та вилучення речі (розділ 3.8) і 7) кримінально-правові засоби щодо юридичної особи (розділ 3.11).

Тобто, я спостерігаю цілий перелік кримінально-правових засобів впливу, які можуть разом з покаранням або замість нього скласти зміст санкції. Однак цей зміст буде неповним, якщо не вказати на загальні та спеціальні правила призначення та реалізації кримінально-правового засобу впливу (ст.ст. Книги 3 і ст.ст. 2.1.5–2.1.11 проєкту КК України).

Особливо слід зупинитися на веліннях ст.ст. 2.1.5–2.1.11 проєкту КК України. Від цих велінь залежить розмір (строк) і вид покарання в остаточній санкції. До таких же велінь Робоча група відносить приписи й Особливої частини проєкту КК, що містяться в ньому станом на 19.10.2020, наприклад, у статтях 7.5.1 «Обставини, які підвищують тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом», 4.4.2 і 4.4.3.

Зазначені вище веління Загальної й Особливої частин проєкту КК є тими приписами, які, якщо не суттєво, то в значній мірі змінюють ступінь суспільної небезпеки початкового злочину. Таким чином, його санкція не буде законодавчою, а повністю залежить від судової дискреції. Подібні веління вносять в доктрину кримінального права засади диспозитивності. Не заперечуючи того факту, що саме правозастосування в кримінальному праві є специфічним способом регулювання суспільних відносин, що виникають в зв'язку з учиненням правопорушення, мною встановлено, що при виборі конкретного виду кримінально-правового засобу впливу особі, яка винно його вчинила, суд має право конкретизувати обставини щодо здійснення такого правопорушення й особи винного. Це положення встановлено ст. 65 (3.2.1 проєкту) КК України [4, с. 629–636].

До зазначених велінь примикають нормативні вимоги, які визначають правові наслідки застосування та реалізації всіх видів кримінально-правових засобів впливу. Ці веління сформульовано в ст.ст. 3.9.1–3.9.3 проєкту КК України і регулюють питання судимості як правового стану особи. Санкція норми кримінального права існує і за рахунок велінь Загальної частини КК, що передбачають можливість і кримінально-правового заохочення (наприклад, статті 3.5.1–3.5.2 проєкту КК України). До санкційних велінь також потрібно відносити й правила застосування інших засобів кримінально-правового впливу, до яких законотворець відніс: пробацію (статті 3.4.1–3.4.9 проєкту КК України); засоби безпеки (статті 3.6.1–3.6.7 проєкту КК України); реституцію та компенсацію (статті 3.7.1 проєкту КК України); конфіскацію майна та вилучення речі (статті 3.8.1–3.8.4 проєкту КК України). Санкція норми кримінального права доповнюється також веліннями (статті 3.11.1–3.11.9 проєкту КК

України), що визначають вичерпний перелік злочинів, за вчинення яких можуть бути застосовані кримінально-правові засоби щодо юридичних осіб, види кримінально-правових засобів, загальні правила їх застосування та підстави звільнення юридичної особи від їхнього застосування.

Таким чином, проект КК України пропонує нам складну санкцію, що містить не тільки покарання, але й інші кримінально-правові засоби впливу. У проекті КК України санкції пропонується розглядати як конгломерат велінь Особливої й Загальної частин КК України.

Література

1. Митрофанов І.І. Кримінально-правова норма та пов'язані з нею веління. *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 172–179.

2. Митрофанов І.І. Норма кримінального права: новий підхід до визначення поняття. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2020. № 22. С. 100–109.

3. Орловська Н.А. Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2012. 40 с.

4. Митрофанов І.І. Поняття індивідуального кримінально-правового регулювання. *Форум права*. 2010. № 4. С. 629–636.

УДК 343.9.018.3(043.2)

Науменко Ю.О., прокурор відділу
Дніпропетровської обласної прокуратури, м. Дніпро, Україна

ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Органи прокуратури України посідають особливе місце в системі органів державної влади, що зумовлено їх функціями, завданнями та глобальним характером впливу на діяльність усієї правоохоронної системи, їх координуючою роллю, найвищим рівнем відповідальності перед суспільством за результати діяльності як правоохоронної так і судової системи, стан захисту прав і свобод людини, громадянина, усіх установ, підприємств, організацій незалежно від форм власності. Саме тому найбільший тягар відповідальності за протидію службовій та професійній злочинності, за ефективність розслідування злочинів вказаної категорії, якість підтримання публічного обвинувачення щодо злочинів у сфері службової і професійної діяльності несе прокурор у кримінальному провадженні. Саме на прокуратуру покладено конституційну функцію із підтримання публічного обвинувачення та процесуальну функцію нагляду за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва і саме від прокурорів залежить ефективність боротьби із корупцією в Україні, її